

Максим Чудатий

Юрій Федькович

1

І не називався він властиве Максим Чудатий, бо его звали давно, доки ще молодий був, Максим Кремінь, а то для того, що був такий кремський за себе, як істинний кремінь. Удар, бувало, на нього яким словом, котре ему не було до вподоби, так він зараз і вогнем посипле, неначе той острий кремінь, коли у нього тверде огниво кремсне.

Але бо і Кременем ему не приходило зватись, бо его покойному вітцеві дали були порекло Артим Фріш, а то для того, що бувало, як загіє собі трохи голови, так зараз у пальці лусне, та як гукне:

- Я собі ніби - ніби - ніби - ніби - фріш!!! - то аж воробці з даху повтікають, а старий Мортко від того его "фріш" аж приглух був, та его просить:

- Натє вам, пане Артиме, літру горіфки таки так, - лиш аби ему не було вже - ніроки "фріш".

Так зробився з старого Артима Пакайли Артим Фріш, а з его сина Максима Фріша Максим Кремінь, аж доки і з Кременя не зробили люди Максима Чудатого, а то з тої причини, що у нього мусіло бути - як то він сам казував - кожде діло "чудате", а не таке, як у других людей. Бо коли другі господарі

справляли собі - на примір - воли полові або тирольські, то у Максима мусіли бути усі воли, ба навіть і усі корови олачисті, а то один як другий, одно в одно; а мав він їх пар зо сорок, бо Максим багач був, і то не абиякий, але багач на всю губу. І так мусіли бути у нього не тільки воли та корови, але і коні, і вівці, і кози і безрогі, ба навіть і пси і коти чудаті.

Ба навіть і Максимова жінка Настасія була собі "чудата", бо мала одно око чорне, а друге сиве, та і чівка була у неї одна руда як ржа, а друга чорна як жук. За те - матбути - він свою "Сію" так і любив дуже, що бувало їй і робити не дає, не то що.

- Еге, (каже), бабо, я тебе не брав за наймичку, але за жінку, от і "благоденствуй" собі, а не томися, бо ти у мене чудата!

А дітей було у Максима шестеро: п'ять синів і шоста донька, Малана звалась, та і ті вдались "чудаті", а то на велику радість та втіху Максимові. Бо найстарший син, Лук'ян, переломить тобі бувало шину заліза як гнилу шкаберьку, а другий син, Тодір, як змірить тобі бувало з свої турецької ручниці, то лиш згадує, як медведя або оленя звали.

Третий син знов, Пантілка, як тобі верже бувало угорським своїм топірцем, то на п'ятьдесят кроків вовкові голова розскочиться на двоє неначе гниле яблуко. За того і назвав его Максим свистуном, так як Тодора сліпаком, а Лук'яна мухов, бо були у нього усі три "чудаті".

Але і четвертий і п'ятий син, Василь і Петро, не були собі "прости", бо Василь

учистить тобі бувало повну макітрю пирогів від разу, а то так, що і макітрю вилиже, а п'ятий син знов, Петро, як ухопить тобі бувало коновку пива, то що до капіночки вицідить, на велику втіху Максимові. Зате ж і назвав він Василя драпаков, а Петра ликом, бо і вони були собі у нього чудаті, хоть вже не так, як Лук'ян, Тодір і Пантілка, але все-таки "чудаті".

За всі ж найчудата була Максимова донька Малана. Бо хоть не вдалась була вона ні очима та ні чівками у маму свою Сію, бо обі оці мала чорні як терен та ще і з чорними бровами, то така була красна та прекрасна за себе, що ледіні бувало аж немедіють, поглянувши на таку красну несповиту, та аж остовпіють, неначе чарами їх хто обійшов. А Максим аж рже сміючись:

- Еге, - каже, - се моя "відьма" таке починила, бо і вона "чудата" нівроку, хоть не учистить ні макітрю пирогів від разу, та ні коновку пива не вицідить одним духом, але за того обійшла вона усіх дручків так гарно, що як у неділю роззявляться дивючись на ню, то аж другої днини хіба хавки їм на місці стануть.

2

Але ніхто вже так хави собі не драв, як той Чіхманюків Прокіпко, старого Гарасима Чіхмана син. Був се ледінь за себе як орев, хороший, дужий, молодий, завзятий, а то такий, що і Максимовим синам у ласку не стояв, не то що, а такий парень був би матбути і принцизні які вподобався, не тільки Малані, котра его з цілого серця полюбила.

Та що з того, коли Прокіп бідний був, дуже бідний, і з того лиш жив, що бувало у лісі собі застрілить або у Черемоші зарибарить. Але про того він надію не тратив, а до Малані приходив, а то де? вечером у пастівниці, куда Малана корови доїти ходила. Але ж бо і сей смутчий пастівник був до ката "чудатий", бо Максим заложив его на таким місці, що приступу до нього не було, як лиш попри Максимову хату, а інуда ні гадай, бо на окола стриміла стромина, і то така стрімка, що і коза нев не пролізе, не то ще чоловік, хотьби і сам Прокіпко.

Отже ж мусів ся він - як міг-не-міг - хашов перекрадати, що тяглась - і то не широко - поуз Максимового обійстя. Там вони попобули, поговорили, попоплакали, тай розійшлись, присягаючи одно другому може на яких тисяч раз, раденькі собі, що хоть так їм можна було любитись.

Але старого Максима чорт не взяв: занюхав, покмітив, засів з синами у хащи, цапнув Прокіпка у залізні свої руки, та як стали усі шість сердешного молотити, то доти молотили, доки аж старий сам не гукнув:

- Годі, хлопці! лишім і на другій раз, бо я знаю, що вражий син від першого разу не покається! А що, хлопче? чи як ти, саляку, гадаєш?

- Таки аби-с знав, діду, що не покаюся! - каже Прокіп, чухаючи собі хорбаку, - я Малану люблю, і вона мусить моя бути, хоть би і сто "чудатих" на мене засіло!...

- Ба чи так, панчику? - каже Максим регочучись.

- Мені сегодне не до жартів, - каже Прокіп уже крізь плач, але ти якби-с був і справді такий "Чудатий", як тебе пишуть, то віддав би-с за мене твою доньку, давши

мені такого гарного прочухана, що 'го тямитиму аж до нових віників!...

- Гм! - каже Максим задумавшись.

- Та якже кажеш? - питає Прокіп.

- Ні!!! - гукнув Максим, - хіба би-с мав крила, та перелетів скалу аж у мій пастівник, бо у хащі чатуватимуть на тебе мої хлопці, а я тобі не раджу їм ще раз у руки попастись!...

- А як я і без крил у твій пастівник полечу, то даш за мене Малану?...

- Ще і тисяч червінчиків у віно! - каже Максим.

- Слово? - питає Прокіп.

- Перетин!!! - гукнув Максим, подаючи ледіневі руку, - а тепер руш домів, та роби собі крила, хотьби і з смерекового луб'я!

- А ти рахуй тимчасом червінчики, бо Малана моя! - каже Прокіп, тай пішов поволі домів, усе ще чухаючи собі набиту хорбаку.

3

Лежить Прокіп добу, лежить дві, лежить нарешті цілий тиждень, так то гарно поповчили его "Чудаті". Нарешті і стрепенувся, тай каже сам до себе:

- Ніяк мені лежати, треба іти тисяч червоних собі заробити; бо тисяч червоних тепер піша не ходя, а Малана мені кривов циганков переказувала, аби я сего вечера був доконче у крислатого явора під строминов, а що там найду, то уже догадаюсь, що з ним робити. Слава тільки Богу тай "Чудатим", що кості в мені не потерли!

А у крислатого явора, що стояв під самісіньков строминов, знайшов Прокіп що? - кінець грубого ужища, що воліклося по стромині неначе сива гадюка. Прокіп глипнув угору - аж там стоїть Малана, і махає на нього білов своїов ручков, показуючи на міги, аби ліз ужищем у гору. Се не були фрашки: але Прокіп не думав багато, потермосався, плюнув у долоні, ухопився за ужище, а за пів години уже і обіймав свою Малашечку, то плачучи, то сміючись з радіщ, а Малана аж трохи не умліла на кріпких его грудях.

Але ніколи було умлівати, бо Максим як гукне за плечима:

- Здоров, хлопче!!! твоя молода!!! бо хоть ти і бідний, але за того "Чудатий", а такого зятя мені треба. А тепер ходім до халашу, та порадимось, як би то вам зробити весілля, але таке, аби раз чудате звалось!

1887 р.